

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA
MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

Ro‘yxatga olindi:

№ _____

202__ yil “__” ____

“TASDIQLAYMAN”

O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor

_____ Bozorov O.N.

“__” _____ 202__ yil

**“Regional va O‘rta Osiyo geologiyasi va neftgazliligi”
fani sillabusi**

Bilim sohasi:	300000 – Ishlab chiqarish - texnik soha`
Ta’lim sohasi:	310000 – Muhandislik ishi
Ta’lim yo‘nalishi:	5311700 – Foydali qazilma konlari geologiyasi, qidiruv va razvedkasi (neft va gaz konlari)

Umumiy o‘quv soati – 180 soat

Shu jumladan:

Ma’ruza – 45 soat (5- semestr: 23 soat, 6- semestr: 22 soat)

Amaliy mashg‘ulotlar – 45 soat (5- semestr: 23 soat, 6- semestr: 22 soat)

Mustaqil ta’lim 90 soat – (5- semestr: 45 soat, 6- semestr: 45 soat)

Qarshi-202_ yil

Ushbu fan sillabusi Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti “__” _____ 202__ yil Uslubiy Kengashida tasdiqlangan Bayonnoma №__ « __ » _____ 202__ fan dasturi asosida tuzildi.

Tuzuvchi:

X.R.Axmedov - *QMII “Foydali qazilmalar geologiyasi va razvedkasi” kafedrasi katta o‘qituvchisi*

Fanning ishchi o‘quv dasturi FQG va R kafedrasi yig‘ilishida (bayon №__ , “__” _____ 202__ y.), Geologiya va konchilik ishi fakulteti Uslubiy Komissiyasida (bayon № __, “__” _____ 202__ y.) va institut Uslubiy Kengashida (bayon №__, “__” _____ 202__ y.) muhokama etilgan va o‘quv jarayonida foydalanishga tavsiya qilingan.

O‘quv- uslubiy boshqarma boshlig‘i _____ Turdiyev Sh.

Fakultet Uslubiy Komissiyasi raisi _____ G‘ofirov M.

Kafedra mudiri _____ Turdiyev Sh.

“Regional va O‘rta Osiyo geologiyasi va neftgaziligi” fani sillabusi

Fan (modul) kodi KMIN2407	O‘quv yili 202_-202_	Semestr 5/6	ECTS krediti 3/3
Fan (modul) turi Tanlov fan	Ta’lim tili o‘zbek		Haftalik dars soati /
Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim	Jami yuklama
Regional va O‘O geologisi va NG	90	90	180

O‘qituvchi haqida ma’lumot

Kafedra nomi	Foydali qazilmalar geologiyasi va razvedkasi		
O‘qituvchilar	F.i.sh.	Telefon nomeri	E-mail
Ma’ruzachi	Axmedov Xolxo‘ja Raxmatullayevich	93 934 56 61	axmedov-x-68@mail.ru
Amaliy mashg‘ulot	Axmedov Xolxo‘ja Raxmatullayevich	93 934 56 61	axmedov-x-68@mail.ru

Fan/modul kodi NGRZH4810		O‘quv yili 202_ -202_	Semestr(lar) 5-6	ECTS – Kreditlar 6	
Fan/modul turi Majburiy		Ta’lim tili O‘zbek		Haftadagi dars soati 3/3	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Regional va O‘rta Osiyo geologiyasi va neftgazliligi		90	90	180
2.	Fanning mazmuni 2.1. Fanni o‘qitish maqsadi va vazifalari Fanni o'qitishdan maqsad-talabalarda Foydali qazilmalar geologiyasi va qidirish ishlari (neft va gaz) bo'yicha yo'nalish profiliga mos bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishdir. Fan o'qitilishidan maqsad – soha bo'yicha mutahassislarini ta'lim standartida talab qilingan bilimlar bilan ta'minlash hamda ularni fikrlash doirasini regional masshtabdagi ko'nikmalar bilan boyitish. O'quv fanini o'rganishning asosiy vazifalari: O'rta Osiyo va unga tutash bo'lgan regional hududlardagi litosfera plitalarini chegaralash, har bir litosfera plitasida (o'rganilayotgan hududga nisbatan) regional geostruktura elementlarini ajratish, ajratilgan regional geostruktura elementlarining geologik tuzilishini, ya'ni stratigrafiyasi, litologiyasi, geologik rivojlanish tarixini o'zlashtirish, regional geostruktura elementlarida neftgaz to'plamlarini joylashishini va bunday neftgazlilikning sabablarini muayyan misollar miqyosida ko'rib chiqish.				
	2.3. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari) 1-Modul. Regional va O‘rta Osiyo geolgiyasi va neftgazliligining umumiy asoslari 1-mavzu. Regional va O‘rta Osiyo geolgiyasi va neftgazliligi faniga kirish “Regional va O‘rta Osiyo geologiyasi va neftgazliligi” o‘quv fanini o‘zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida bakalavr: - Avvalgi kurslarda o‘zlashtirilgan bilimlari bilan bog‘liq holda ushbu fanning asosiy tushunchalari; - O‘rta Osiyo va unga tutash regional strukturalar mujassamlangan litosfera fanlari asosida XIX – asrning oxirida va XX – asrning boshlanishida hosil bo‘lgan va rivojlangan. Foydali qazilma konlarini izlashda Amaliy geofizika fanining o‘rni va plitalarining chegaralarini ajratish prinsiplari; - Ajratilgan litosfera plitalaridagi regional geostrukturalarning joylashishi va ularning geologik tuzilishi va rivojlanish tarixi.				

- O'rta Osiyo va unga tutash regional geostruktura elementlarining neftgazliligini, neftgaz to'plamlarining joylashish qonuniyatlari haqida tushunchaga ega bo'lish;
- O'rta Osiyo va unga tutash regional geostrukturalar timsolida turli toifadagi litosfera plitalari rivojida geostruktura elementlarining shakllanishini o'rganish;
- Muayyan regional geostruktura elementlarining geologik kesimini, rivojlanish tarixi;
- Regional nuqtai nazardan turli xil geostruktura elementlarining joylashishidagi qonuniyatlarini neftgazlilik bilan bog'liqligini;
- Regional geostrukturalar neftgazlilikni nazorat etishini aniq misollarda ko'rib chiqish hamda Regional va O'rta Osiyo geologiyasining neftgazliligini neftgazogeologik rayonlashtirish prinsiplari asosida o'rganilganlikni bilish va ulardan foydalana bilish;
- Regional va O'rta Osiyo geologiyasining neftgazliliği Yevrosiyo litosfera plitasi, Arabiston litosfera plitasining shakllanishi bilan bog'liqligi;
- Litosfera plitalari chegarasidagi va ularning markaziy qismlaridagi regional geostruktura elementlarining geologik tuzilishi turlicha bo'lishligi;
- Regional geologiyaning neftgazlilikni nazorat etishi va uni o'rganishda tektonik prinsiplardan kelib chiqib, neftgaz geologik rayonlashtirish maqsadga muvofiqligi;
- Regional va O'rta Osiyo neftgazliligining, ya'ni bu hududdagi regional neftgazogeologik elementlarning – neftgazli provinsiyalar va oblastlarning joylashish xususiyatlarini o'zlashtirishligi ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.

2-mavzu. Regional geotektonika

Regional geotektonika – bu turli tektonik tuzilmalar va ayrim tuzilmaviy shakllar bilan namoyon bulgan alohida yirik xududlar tuzilishi va rivojlanishini o'rganuvchi tektonika fanining bulimi. Oddiyroq qilib aytganda bu hudular tektonikasini o'rganib, yoritib berivchi bo'lim. Bu vazifani bajarish uchun o'ziga tegishli metodlar bilan birgalikda fatsial-stratigrafiya, geomorfologiya, litologiya-petrografiya, geodeziya, geokimyo ma'lumotlarini jalb etadi.

3-mavzu. Yer qobig'ini rayonlashtirishda litodinamik komplekslarining ahamiyati

Paleotektonik tahlil metodlari orasida formatsiya tahlilili muhim o'rin tutadi. Formatsiya (geoformatsiya) – bu yer qobig'i asosiy strukturaviy elementlari rivojlanishning ma'lum bir bosqichida hosil bo'lishi va shakllanishining umumiyligi bilan bog'liq tog' jinslarining ma'lum bir genetik turlarining qonuniyatlari va barqarorligi (paragenez). Formatsiya tushunchasi barcha turdagi tog' jinslariga nisbatan qo'llaniladi – cho'kindi, vulqon, magmatik intruziv, metamorfik. Cho'kindi va vulkanogen, vulkonogen va plutonik jinslar kombinatsiyalari litologik uyushma deb ataladi (misol uchun, trappli, ofiolitli uyushmalar). Juda kam hollarda formatsiya qandaydir bir jinsda mujasamlangan (misol uchun, yozuv bo'ri, kvarsli qumlar, toleitli bazaltlar, granitoidlar).

4-mavzu. Regional geologiya va zamin neftgazliligining tadqiqotidagi

metodologik qoyidalar va obyektlar

“Plitalar tektonikasi” nazariyasi 20-asrning 30 yillariga qadar mavjud bo‘lgan “Qit’alar harakati”ning qaytatdan tiklanishi bo‘lsa ham, ammo bu tiklanish yangi ma’lumotlarga tayanadi. Yangi nazariya faqatgina Yer tuzilishini o‘rganuvchi fan bo‘lib, qolmasdan geologiyani boshqa sohalarini ham o‘rganadi.

5-mavzu. O‘zbekiston va unga tutash hududlarning regional neftgazli hududlarining tasnifi va tiplari

O‘zbekiston va unga tutash davlatlar hududida bugungi kunda to‘rtta neftgazli provinsiyalar ajratilgan bo‘lib (Shimoliy Ustyurt, Turon, Tyan-Shan-Kunlun, Tyan-Shan) neftgazlilikning stratigrafik diapazoni mezozoy va paleozoy-mezozoy yotqiziqlarini o‘z ichiga oladi. Bu neftgazli provinsiyalarning geostrukturalari turli geodinamik sharoitlarga rivojlangan.

Bu geodinamik sharoitlar Yer turli bo‘laklarining bir-biridan ajralishi va qaytadan birikishi oqibatida ro‘y berar ekan. Ajralish va birikish harakatlarini yuqorida izohlab chiqqanligimiz sababli qaytadan bu haqda to‘xtalib o‘tmasdan, shuni qayd etish lozimki neftgazgeologik rayonlashtirish natijasida ajratilgan xar bir NGP ni tashkil etuvchi va uning regional neftgazlilikini nazorat qiluvchi geotuzilmalarning shakllanishi aynan shu geodinamik vaziyatlarga bog‘likdir.

2-Modul. Afrika litosfera plitasi.

6-mavzu. Afrika litosfera plitasida Yaqin Sharqning o‘rni.

Afrika qadimgi platformasining shimoliy qismini egallagan Sahroi-Kabir (Saxara) plitasi tarkibiga kiruvchi Yaqin Sharqning geotektonik elementlari Misr Arab Respublikasida joylashgan Qatar va Sudan Arab Respublikasi hududidan o‘rin olgan Kufra sineklizalaridan iborat.

7-mavzu. Afrika litosfera plitasining neft va gaz zaxiralari va istiqbolli. Afrika regionidagi neftgazli hududlar neft va gaz zaxiralari, razvedka bo‘lgan zaxiralar, istiqbolli remurslari haqida ma’lumotlar.

8-mavzu. Sharqiy Afrika rift sistemasining geologik tuzilishi va rivojlanish tarixi

Sharqiy Afrika rift sistemasi – dunyodagi geologik mo‘jizalardan biri hisoblanadi, Yerning tektonik kuchi eski plitalarni bo‘laklarga bo‘lib, yangi plitalar hosil qiladi. Boshqacha aytganda rift yer qobig‘ida vaqti bilan darzliklarning kengayishi hisoblanadi. Ilmiy tilda oddiy tashlamalar bilan qarama-qarshi chegaralangan bo‘ylamasimon havzadir. Uzilmalarni hosil bo‘lish jarayoni sharqiy Afrikada yaqqol namayon bo‘lgan (Efiopiya-Keniya-Uganda-Tanzaniya), Yangi plitani geologlar Nubiy plitasi deb atadi. Nubiy plitasi Afrika hududining katta qismini egallaydi, Afrikaning nisbatan kichikroq hududini egallagan plita Somaliy plitasi deb nomlangan

9-mavzu. Yaqin va O'rta Sharq geologiyasi va neftgazliligi

Regional geologiyada litosfera plitalari tushunchasiga tayanishlikni va o'rganilayotgan hududning turli litosfera plitalaridagi o'rni ko'rsatib beriladi. Arabiston litosfera plitasining geologiyasi va neftgazliligi. Bu litosfera plitasi tarkibiga kiruvchi regional geostrukturalar Arabiston qadimgi platformasi va Mesopotam tog' oldi egikligining geologik tuzilishi va rivojlanish tarixi alohida yoritib beriladi.

10-mavzu. Arabiston qadimgi platformasiining geologik tuzilishi va rivojlanish tarixi.

Qadimgi platformaning geologik tuzilishi alohida yoritib beriladi. Qadimgi platformaning (Saud Arabistoni, Qatar, Baxrayn, Quvayt, Janubiy Iroq, BAA, Suriya, Iordaniya, Livan, Sunay yarim oroli va Isroil) va tog' oldi egikligining (Suriya, Iroq, Eron, Turkiya) neftgazliligi neftgazogeologik rayonlashtirish asosida ochib beriladi va neftgazli provinsiyalar va oblastlar ko'rib chiqilayotganda ularning geologik tuzilishlariga ham ta'rif beriladi.

3-Modul. Yosh platformalar bilan bog'liq neftgazli hududlar

11-mavzu. O'rta Osiyo cho'kindi havzalarining mezozoy va kaynozoyda rivojlanishi

Mezozoy va kaynozoyda O'rta Osiyo bevosita Tetis okeani va Alp-Himoloy burmalangan o'lkasi ta'sirida rivojlangan. Bu xususiyat barcha geologik voqealar mintaqalarda ham, okean ichida va uni atrofida ham, deyarli bir vaqtda sodir bo'lganligi bilan ajralib turadi.

Mezozoyni boshiga kelib, O'rta Osiyo maydonida xilma-xil geodinamik jarayonlar natijasida yangi yer po'sti shakllanishi yakunlandi.

12-mavzu. Kaspiybo'yi megasinklizasining geologik tuzilishi va neftgazliligi

Sharqiy Yevropa qadimgi platformasidagi neftgazgeologik nuqtai nazardan turli geostruktura eleyentlari majud. Bu elementlardan biri bo'lgan kaspiybo'yi megasinklizi Ustyurt sinklizi orqali turon platformasiga tutash bo'lib, neftgazliligi jihatidan ahmiyatli regionlardan biri hisoblanadi. Megasinklizaning ko'p qismi Qozog'iston hududi va akvatoriyalariga to'g'ri keladi.

13-mavzu. Ustyurt sineklizasining tektonik rivojlanish tarixi va geologik tuzilishi

Bu sinekliza Ustyurt o'lkasining shimoliy qismidan o'rin olgan va sharqda Orol dengizi botiqligidan keskin chink bilan ajralib, Ustyurt platosi sifatida yastangan.

Ustbrt sineklizi genetik jihatdan turli yoshdagi platformalar oralig'ida joylashgan geotektonik element bo'lganligi uchun u goh Sharqiy Yevropa qadimgi platformasini Kaspiybo'yi megasineklizi tarkibiga, goh Turon yosh plitasi tarkibiga kiritilgan.

14-mavzu. Turon plitasining geosinklinal bosqichda rivojlanishi

Kechki trias davrining so'ngi bosqichlarida Turon plitasi asta-sekin platforma rivojlanish bosqichiga o'tgan. Nori va ret yaruslari so'ngida yirik yuqori paleozoy-trias depressiyasining bukilgan qismlari yuqori trias burmahanligi bilan kam qamrab olingan va orogen harakatlar sodir bo'lmagan, kulrang argillitli platforma qoplamasi qatlami to'plana boshlagan. Bu qatlamlar qoplama maydoni bo'yicha ahamiyatli ko'rinishda Shimoliy va Janubiy Ustyurt, Janubiy Mang'ishloq, Qoraqum va Janubiy-Sharqiy Turkmaniston hududlarida tarqalgan.

15-mavzu. Turon plitasining platforma bosqichida rivojlanishi

Kechki trias davrining so'ngi bosqichlarida Turon plitasi asta-sekin platforma rivojlanish bosqichiga o'tgan. Nori va ret yaruslari so'ngida yirik yuqori paleozoy-trias depressiyasining bukilgan qismlari yuqori trias burmahanligi bilan kam qamrab olingan va orogen harakatlar sodir bo'lmagan, kulrang argillitli platforma qoplamasi qatlami to'plana boshlagan. Bu qatlamlar qoplama maydoni bo'yicha ahamiyatli ko'rinishda Shimoliy va Janubiy Ustyurt, Janubiy Mang'ishloq, Qoraqum va Janubiy-Sharqiy Turkmaniston hududlarida tarqalgan.

16-mavzu. Turon plitasining neftgazli komplekslari.

Turon neftgaz provinsiyasi tarkibidagi neftgazli havzalar ularning tektonik elementlarini hosil bo'lish sharoiti neft va gaz uyumlarining shakllanish qonuniyatlari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

17-mavzu. Amudaryo sniklizasining geologik tuzilishi, tektonik rivojlanishi va foydali qazilmalari

XX asrning 60 yillarida Turkmanistonning sharqiy qismi va O'zbekistonning Janubiy-sharqiy qismlari geologlarning diqqat markazidagi o'rganiladigan obyektga aylangan. Bu hudud Amudaryo neftgazli provinsiyasi deb ham yuritiladi. Bu provinsiya hajmi va neft va gaz zaxiralari va resurslarining muhimligi bo'yicha G'arbiy Sibir provinsiyasidan keyingi yirik provinsiya hisoblanadi.

4-Modul. Alp-Himolay va alp burmahanligi Neotetis kamarining geologik tuzilishi va rivojlanish tarixi.

18-mavzu. Tetisni bekilishi. Alp-Himoloy burmalangan o'lkani hosil bo'lishi

Alp-Himolay alp burmahanligi Neotetis kamari geologik tuzilishi va rivojlanish tarixi. Bunda ushbu kamarning Yaqin Sharqdagi tog'liklari (tavridlar, Zagros va Makran oblastlari hamda Markaziy Osiyodagi Kopetdog' qismlarining geologiyasi va rivojlanish tarixi ko'rib chiqiladi. Alp-Himolay alp burmahanligi tog'lararo botiqliklarning neftgazli (Turkiya, Suriya) provinsiyalari kamarida Tavridlar, Zagros (Iroq, Eron) va Kopetdog' (Turkmaniston) neftgazliligi yoritib beriladi. Sharqiy Yevropa qadimgi platformasi Markaziy Osiyo qismining (Eron, Turkmaniston, Qozog'iston) geologik tuzilishi va rivojlanish tarixi.

19-mavzu. Alp-HimolayAlpiy burmahanligining Neotetis kamari geologik tuzilishi va rivojlanish tarixi

Alp-Himolay kamari haqida Sharqning mutafakkir allomasi “plitalar tektonikasi” haqidagi fikrlarni bildirgan Abu Rayhon Beruniy o‘zining “Hindiston” deb atalgan asarida fikr yuritgan. Bunday o‘lkan tog‘ tizmasini olim go‘yoki “inson umurtqasi” singari er sharida yastanib yotishligiga diqqatni jalb etgan. Uning uzunligi Gibratlar bo‘g‘ozidan to Indoneziyagacha 17 ming km atrofida va bir qancha shoxobchalardan iborat

20-mavzu. Kopetdog‘ tog‘oldi egekligi

Kopetdog‘ tog‘oldi egilmasi neotetis alpiy burmachanligining Dobrudjin-Kopetdog‘ shohobchasi tarkibiga kiradi.

Kopetdog‘ egilmasi shimoliy-g‘arbga qarab 550 km masofaga 25-60 km kenglikda davom etadi. Mezozoy-kaynozoy erasi yotqiziqlarining qalinligi Kopetdog‘ oldida 6-7 km atrofida o‘zgaradi. Poydevor paleozoy erasining magmatik, cho‘kindi va kuchli dislokasiyaga uchragan metamorfik jinslaridan iborat. Cho‘kindi qoplam orogen davrigacha va orogen davrida paydo bo‘lgan strukturaviy qavatlarida ajraladi.

21-mavzu. Pomir burmachan oblasti

Pomir Alpiy-O‘rtayer dengizi tarkibiga kiradi va Yuqori Osiyo tarkibiga tog‘ inshoiti sifatida namayonlanadi. Relfining tuzilishi bo‘yicha G‘arbiy va Sharqiy Pomirga bo‘linadi. G‘arbiy Pomir – bu absolyut belgisi 7000 m bo‘lgan baland tog‘ tizimli rayon bo‘lib, shimolda yoysimon bukilgan. Sharqiy Pomir 5500-6500 m yuqori tog‘ ko‘tarilmalaridan iborat.

22-mavzu. Osiyoning tarqoq sesmik kamarida O‘rtaOsiyoning o‘rni

Uglevodorod konlarining maydon bo‘ylab tarqalganligini kuzatadigan bo‘lsak, OTSKning O‘zbekiston, Qirg‘iziston va Tojikiston hududlarida asosan neft zaxirali uyumlar tarqalganligini ko‘ramiz. Qozog‘iston hududidagi konlarda faqat gaz zaxiralari, Mongoliyada esa-neft uyumlari mavjud. Uglevodorodlar tarqalishining bunday xususiyati ko‘p jihatdan OTSK hududlarining tektonikasi bilan bog‘liq.

23-mavzu. Tyan-Shan – Pomir Burmachan sistemasining neftgazliligi.

Bu provinsiya Tyan-Shan-Pomir burmachan sistemalari hududida ajratilgan bo‘lib, tektonik rivojlanish tarixi bo‘yicha epiplatforma orogeni hisoblanadi. Bu provinsiya mustaqil neftgazli oblastlar bilan bog‘liq bir qator tog‘ oralig‘i botiqliklarini o‘z ichiga oladi. Bu botiqliklar va bular bilan bog‘liq NGO Xitoy, Afg‘oniston va O‘rta Osiyo hududlarida joylashgan. O‘rta Osiyo hududida ikkita Farg‘ona va Afg‘on-Tojik neftgazli oblastlari ajratiladi

2.4. Amaliy mashg‘ulotlari bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg‘ulotlarda talabalar o‘rganiladigan hududlarning neftgazliligi, neftgazga istiqbolligini tahlil qiladilar, shuningdek, alohida maydonlarning tektonik rivojlanish tarixi va geologik tuzishini muhokama

qilishadi.

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Yer qobig'ining ajralish bosqichidagi geodinamik sharoitlar.
2. Yer qobig'ining brikish bosqichidagi geodinamik sharoitlar.
3. Regional tektonik tuzilmalar.
4. Tutash (berk) strukturalar.
5. I - III tartibli tektonik elementlar
6. Neftgaz geologik rayonlashtirish prinsiplari va ularning belgilari
7. Turon platformasi va Tyan-Shan deytroorogen tuzilmasi
8. Geotektonik asosiy strukturalarini shakllanish geodinamik shart-sharoitlari
9. Geologik strukturalar hosil bo'lish mexanizmlari to'g'risida ma'lumot
10. Yer qa'rini neftgazliligini prognozlashning asosiy omillari.
11. Mesopotamiya tog'oldi egikligining geologik tuzilishi va rivojlanish tarixi.
12. G'arbiy Turkmaniston tog' oralig'i botiqligi
13. Afrika massivi
14. Afrika-Arabiston platformasi
15. Afrika regionida neft va gaz konlari va razvedka bo'lgan zaxiralari
16. Qizil dengiz rift sistemasi
17. Fors ko'rfazi neftgazli havzasi
18. Markaziy Eron neftgazli havzasi
19. Suoxandaryo sinklizasining geologik tuzilishi va rivojlanish tarixi
20. Farg'ona neftgazli oblastining geologik tuzilishi va rivojlanish tarixi
21. Osiyoning tarqoq sesmik kamaridagi davlatlar hududida neft va tabiiy gaz zaxiralari va qazib chiqarish
22. Osiyoning tarqoq sesmik kamari neftgazogeologik rayonlashtirish
23. Osiyoning tarqoq sesmik kamaridagi neftgaz potensialiga ega bo'lgan hududlar

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha kafedra professor-o'qituvchilari tomonidan uslubiy ko'rsatma va tavsiyalar. Unda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini amaliy masalalarini yechish orqali yanada boyitadilar.

2.5. Mustaqil ishni tashkil etishning shakli va mazmuni

Talaba mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanishi mumkin:

- darslik yoki o'quv qo'llanmalar bo'yicha fanlar boblari va mavzularini o'rganish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish;
- maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, maqolalar) bo'yicha fanlar bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash;

- yangi texnikalarni, apparaturalarni, ilmtalab jarayonlar va texnologiyalarni o'rganish;
- faol o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlari (diskussiyalar, masofaviy) ta'lim.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Dunyo bo'yicha yoqilg'i-energetika balansining o'zgarish tendensiyasi va neft va gazning ahamiyati.
2. Tektonik izlanish metodlari.
3. Geotektonik gipotezalar.
4. Yer qobig'ing asosiy geotektonik elementlari. Litosfera plitalari turlari.
5. Platformalar: ularning tuzilishi va turlari.
6. Geosinklinallar: kiskacha tavsifi va geotektonik elementlari.
7. O'zbekistonda slanetsli neft resurslari
8. O'zbekistonda ko'mir resurslari.
9. O'zbekistonning neftgazli provinsiyalari va oblastlari.
10. Chegaraviy geostruktura elementlari
11. Turon plitasi
12. Skif plitasi
13. Sharqiy Yevropa qadimgi platformasi
14. Ural-Mongol burmachan kamari
15. Qozog'iston-Altay gersin burmachan kamari
16. Janubiy Tyan-Shan gersin burmachan sistemasi
17. Tyan-Shan kaledon burmachan sistemasi
18. O'rtayer dengizi kamari
19. Tinch okeani kamari.
20. Pomir burmachan oblasti
21. Kopetdog' burmachan oblasti
22. Buxoro-Xiva neftgazli regionida tabiiy tutqichlarni hosil bo'lish sharoiti
23. Turon plitasining platforma bosqichi
24. Turon plitasining geosinklinal bosqichi
25. Shimoliy Ustyurt sineklizasi
26. Qizilqum ko'tarilmasi
27. Alp-himolay alpiy burmachanligining geologik tuzilishi
28. Arabiston platformasining chekka sharqiy qismi paleozoy-mezozoy-kaynazoy neftgazli provinsiyasi
29. Arabiston platformasining shimoliy-g'arbiy O'rtayer dengizioldi qismi mezozoy-kaynazoy neftgazli provinsiyasi
30. Mesopotamiya alpiy burmachanligi tog'oldi egekligining

	paleozoy-mezozoy-kaynozoy neftgazli provinsiyasi 31. Zagros-Makran alpiy burmachanligi tog‘oralig‘i botiqligining asosan kaynozoy neftgazli provinsiyasi 32. Yaqin sharq davlatlari, ulardagi neft va tabiiy gaz zaxiralari, qazib chiqarish su‘ratlari 33. Arabiston litosfera plitasi va tutash geostrukturalarning geologik tuzilishi va geotektonikasi 34. Arabiston qadimgi platformasining geologik tuzilishi va neftgazliligi 35. Arabiston litosfera plitasining neftgazogeologik rayonlashtirish 36. Turon plitasining neftgazogeologik rayonlashtirish 37. Farg‘ona neftgazli regionining neftgazga istiqbolligi 38. Surxandaryo neftgazli regionidagi og‘ir neft konlari 39. Buxoro-Xiva regionidagi neft va gaz uyumlarining hosil bo‘lish qonuniyatlari 40. Ustyurt neftgazli regionining neftgazga istiqbolligi 41. Toshkentoldi hududining stratigrafiyasi va paleozoy yotqiziqlarining litologik tavsifi 42. Beshkent egeklida tabiiy tutqichlar va UV uyumlarining hosil bo‘lishi va saqlanib qolishida tektonik uzilmalarning ta‘siri 43. Afg‘on-Tojik botiqligining geologik tuzilishi va tektonik rivojlanish tarixi 44. Amur litosfera plitasi 45. Afrika litosfera plitasini neftgazogeologik rayonlashtirish
3.	– Fan o‘qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentliklar) – Fanni o‘zlashtirish natijasida talaba: -Talabalarda O‘rta Osiyo geologiyasi va tektonik rivojlanishiga ta‘sir qilgan hududarning geologik tuzilishi va neftgazliligini o‘rganadi. Shuning neftgazlilik istiqbollari va ularning sanoatdagi ahamiyatini tahlil qiladilar ; – ta‘lim yo‘nalishlari bo‘yicha ahamiyat kasb etadigan maqolalar, monografiyalar bilan tanishib chiqiladi va ulardagi ma‘mulotlardan foydalaniladi, shuningdek olingan ma‘lumotlar asosida neftgazliligini baholashni o‘rganish.
4.	I. Ta‘lim texnologiyalari va uslublari • ma‘ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar);

	• guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar. Yo'nalishning o'ziga xos xususiyatlari dasturni interfaol usullarda o'zlashtirishni taqazo qiladi. Bunda asosiy e'tibor auditoriya mashg'ulotlarida va mustaqil tayyorgarlikda o'zlashtiriladigan chuqurlashtiriladigan nazariy bilimlarga hamda ob'ektiv jarayonlar va hodisalarga nisbatan dunyoqarashni shakllantirishda ma'ruza mashg'ulotlariga katta o'rin ajratiladi. Dastur materiallarini o'zlashtirish to'rt xil: - muammoli mavzular bo'yicha; - mustaqil o'zlashtirilishi murakkab bo'lgan bo'limlar bo'yicha; - ta'lim oluvchilarda alohida qiziqish uyg'otuvchi bo'limlar bo'yicha; - ma'ruzalarni interfaol usulda o'qitish yo'li bilan; - mustaqil ta'lim olish va ishlash, kollektivlar va munozaralar jarayonida o'zlashtiriladigan bilimlar bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazish yo'li bilan amalga oshirishni nazarda tutadi.
5.	Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, taxlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma testni topshirish.
6.	Adabiyotlar 6.1. Asosiy adabiyotlar: 1. Хаин В.Е., Лимонов. Л «Региональная геотектоника». Москва МГУ, 2005. 2. Бакиров А.А., Варанцов М.И., Бакиров Э.А. «Нефтегазоносные провинции и области зарубежных стран». Москва, Недра, 2001. 3. A.A.Abidov. «Dunyo neftgazli hududlari va akvatoriyalari». Toshkent, Sharq, 2009. 4. A.A Abidov, I.X Xolismatov, X.A Abidov. «Regional va O'rta Osiyo geologiyasi va neftgazliligi». Toshkent TDTU, 2007. 5. Ли Го Юй. геология нефти и газа Китая. Перевод с китайского Научный редактор В.С.Вышемирский, Новосибирск 2003. 6. T.N.Dolimov, V.I.Troitskiy, "Evolyutsion geologiya" (Yerning

	geologik rivojlanish tarixi) 6.2. Qo‘shimcha adabiyotlar 1. Abidov A.A., Ergashev Y., Qodirov M. Neft va gaz geologiyasi. Ruscha-o‘zbekcha izohli lug‘at. Toshkent. Sharq-2000 y. 2. Abidov A.A., Hayitov O.G‘, Xalimatov I.X. Neft va gaz geologiyasi. Toshkent-2005 y. 3. Abidov A.A. Dunyo neftgazli hududlari va akvatoriyalari. Toshkent, Sharq-2009 y. 4. В.Е. Хаин «Тектоника континентов и океанов» Москва, Научный мир, 2001. 6.3.Internet saytlari 1. https://ru.wikipedia.org/wiki 3. https://kursiv.kz/ 3. https://miningwiki.ru/ugol 4. https://ru.wikipedia.org/wiki/ 5. https://tyulyagin.ru/s/ratings/krupnejshie-zapasy-nefti-po-stranam-mira.html 6. http://invest-in-uzbekistan.org/ekonomika/
7.	Fan dasturi Qarshi muhandislik iqtisodiyot institute Kengashida (bayon №____, _____202_ y.) muhokama etilgan va o‘quv jarayonida foydalanishga tavsiya qilingan.
8.	Fan(modul) uchun mas’ullar: Axmedov X.R. Ochilov I.S. Qarshi muhandislik iqtisodiyot institute, “Foydali qazilmalar geologiyasi va razvedkasi” kafedrası katta o‘qituvchisi.